

Bralsia at orlstyrara

Min barndoms jular på 40-talet

Jag är född och uppväxt på en typisk bondgård i Alsen. Byn heter Västbacken.

När jag tänker tillbaka på mina barndoms jular är det nästan lite av en "Sörgårdsidyll" jag minns. I lillstugan på gården bodde farfar och farmor och i storstugan min familj bestående av en stor syskonskara samt mamma och pappa. I fjöset (ladugården) fanns kor, gris, höns och en eller två hästar. Två km bort i en annan by, Östbacken, bodde morfar och mormor.

Julkvällen var naturligtvis det mest spännande förstås. Det var ju då själva festen börjande. Allt stök sparades nämligen till **sjulmässdag – dagen före julafton**. Detta innebar att man inte var klar förrän på julaftonkvällen. I bryggstu'n (tvättstugan) som låg i ett rum i fjöset stod en nyhuggen julgran och tinade. Där låg också lutfisken i en så.

Ett par veckor före jul hade Ingemar i Myr'n kommit och slaktat julgrisen så att skinkan skulle bli klar till jul. Huset städades, gardiner byttes och girlanger sattes upp. Julgranen sattes i träfoten och kläddes av pappa och mamma, gärna då med julpynt som vi hade tillverkat i skolan.

Vid 18-tiden på **julafton** kom farmor och farfar och kanske någon farbror eller faster som var hemma för att fira jul. Ungefär samtidigt var det dags för mormor och morfar och moster och morbror att komma. Vi barn som då var nybadade och finklädde gick ut på trappan i den gnistrande kalla vinterkvällen för att lyssna efter morfars bekanta hästklocka. Vi hörde på långt håll hur ljudet närmade sig och så anlände åkskrindan med ordentligt påpälsade släktingar.

Julmaten bestod av alla läckerheter från den nyslaktade grisen i form av skinka, syltor, grisfötter men också getost, getmessmör, grynost, sötost, lutfisk, risgrynsgröt, svagdricka eller enbärdricka. Efter måltiden var farfar tvungen att hämta en ask snus, och precis när farfar var borta så kom tomten. Han var gammal och hade ont överallt. Han var hungrig och halt och fullständigt utsliten. Morfar satt på soffan och skrattade så tårarna rann. Jag kunde inte begripa, hur någon vågade skratta åt tomten som hade det så besvärligt. Vi gav honom ett rullrån och lite svagdricka, så att han kunde fortsätta till andra gårdar.

Julklapparna kunde bestå av sällskapsspel med tärning, Svarte Petter-kortlek, pussel, sockor eller vantar som mormor hade stickat, någon bok, jultidning e.dyl.

Senare på kvällen var det kaffe och krusa (kakor) och lussekatter. Barnen fick mjölk att doppa i.

Så småningom var det dags att "nattstill" hästarna. Eftersom det var jul skulle de ha var sin pris snus. (Hos korna var det stängt och de fick inte störas.) Det var gammalt torrt snus som man hällde lite kaffe i så att det gick att göra en ordentlig prilla av. Hästarna behöll inte prillan under läppen utan åt med förtjusning och ville ha mer. Sedan var det läggdags för oss barn och övriga begav sig hem till sitt.

Juldagen var en långsam och tråkig dag. Då fick men vara hemma hela dagen och inte springa i gårdarna och hälsa på kompisar och se vad de hade fått i julklapp. På juldagen hälsade man inte på utan att vara bjuden.

Dagen började med frukost som bestod av blodpudding med fläsk och lingon eller vitsås med messmör. Blodpuddingen hade bakats i ugnen i en sockerkaksform, så att bitarna såg ut som svart sockerkaka. Middagen bestod av hare, tjäder eller orre som pappa hade skjutit under förjulsvintern.

Annandagen var det fritt fram att hälsa på i granngårdarna och leka med kompisar. Dans kring granen förekom inte någon annan gång än under julfesten i föreningshuset, eller hemma hos någon som hade bjudit till julgransplundring.

Ando Sundelin

OBS!

Stefan önskar donationer av finare högvinster till jubileums-lotteriet!

Det är vi som styr och ställer i Gillet:

Ordförande Ando Sundelin (32 87 07) **Vice ordförande** Stefan Halvarsson (46 80 65)

Sekreterare Bertil Segerström (46 16 18) **Skattmästare** Kåre Lind (21 48 10) **Gillevärd** Camilla Lundin (31 55 27)

En liten resumé över surströmmingskalaset den 16 september 2005

I sedvanlig ordning – det börjar nu bli tradition – ägde Gillets surströmmingskalas, under medlemmen Erik Larssons auspicier, rum å Rudbecks-laboratoriets för ändamålet utmärkta lokaler i kvarteret Glutten inom S I:s gamla område i Upsala inför en månghövdad skara.

Skaffningen, med fiskjen och de sedan en tid övliga brun- och vitostarna av lämplig lagringsålder från Gärde getgård i Oviken jämte tunnbröd, pilsner från Pilgrimstad och väl anpassade matsupar, följda av kaffe med utsökta bakverk, rön te motiverad uppskattning.

Detsamma kan sägas om aftonens program. Inledningsvis förevar, som en nyhet, tipspromenad innehållande dussinet fullt av ord på jamska att medelst trenne alternativ besvara, åtföljda av ett antal utslagsfrågor; som jamskorden denna gång var av enklare beskaffenhet, lyckades ett relativt stort antal deltagare nå full pott i den delen. Utslagsfrågorna gjorde därmed sin tjänst, och utkorade Maj Reinhammar till slutlig segrare, med HP Burman som god tvåa. För att ernå en ensam tredjepris-tagare nödgades en extra utslagsfråga tillgripas; Sven Lindgren med hustrun Anita Rödin knäckte denna, som bestod i att klargöra uti vilken socken ”Hunnarselbuan ligg”. – Pristagarna belönades med varsin strut utsökt konfekt från chokladfabriken i Åre.

Sven Lindgren, professor å Livsmedelsverket, har redan nämnts. Han höll ett särdeles uppskattat föredrag om gamla, uråldriga konserveringsmetoder, enkannerli-

gen att genom insaltning bevara livsmedel. Härur kunde uppsnappas bl.a. följande.

Redan på sin tid babylonierna och assyrierna – jfr den välkände Nebukadnessar – var väl förtrogna med bevarandemetoder, exempelvis i fråga om ostar och salami. På något närmare håll, i Norden, har torkning, rökning och insaltning länge förekommit. Salt sill i väl tilltagna fat är en i sammanhanget välkänd produkt. Den mäktiga tyska Hansan var på sin tid föregångare genom att lämna garantier för att salthalten i såväl toppen som botten av silltunnan var densamma. Vådan av för lite salt har visat sig bl.a. i Norge, varest fiskinläggningar med enbart fem å sex procent salt inte tagit död på vådliga, i föruttnelsesammanhang uppkommande bakterier och ämnen (botuliner), vadan ett och annat dödsfall i konsumentledet blivit följden, såvida inte födoämnesintaget i fråga åtföljts att ett samtidigt, i tillräcklig mängd anpassat brännvinsintag, vilket verkat som motgift.

Beträffande surströmming åstadkommes den goda smaken och den mjälla konsistensen av tillräcklig lagring, ävensom att fiskens maginnehåll, i synnerhet blindtarmen, avger lämpliga biokemiska substanser; enär salthalten även uppgår till elva procent, föreligger heller inte risken för ovan nämnda konsekvenser. Dock gör i alla händelser, som säkerhet, en liten matsup vid livsmedlets intagande ingen skada.

Ytterligare en aftonens gäst var ovan nämnde HP Burman, ledamot av presidenten Ljusbergs republik-regering, välkänd trubadur m.m. Han framförde ett antal nykompositioner ävensom hittills av få avhörda visor med nordtröndersk text. Stort jubel väckte även ett av HP å enbart gitarr framfört arrangement av den berömda ”banjoduellen” från filmen ”den sista färden”; här lyckades han hörbart åskådliggöra – förvisso, som en omöjlighet, med samma ljudklang som en banjo – såväl banjoinstrumentets takt som gitarrens hetsande rytmer.

Avslutningsvis redogjorde han för tillkomsthistorien bakom sin mycket välkända tonsättning av Erik ”Äcke” Olssons ”e jamtlannstaus”, vilken för övrigt numera dagligen kan åhöras från rådhusets i staa klockspel, och framfördes därefter under unison allsång densamma.

Att förglömma är heller inte att Ångaren Östersund inkommit med en skrivelse till Gillet beträffande placeringen av skylten, åtföljd av tvenne fribiljetter till Arvemuseet. De gick som högvinster, synbarligen uppskattat, vid den avslutandelotteridragningen.

Stefan Halvarsson

Gillet 60 år 2006

På årsmötet beslöts att gillet instundande födelsedag ska firas på vår egen nationaldag den 12 mars! Kalaset, för kalas ska det bli, kommer att hållas på Odd Fellows' nya föreningslokal på Börjegatan.

En trevlig, intressant och välsmakande eftermiddag och kväll hoppas vi på! Så gör ett X i almanackan redan nu!

Jul i Jämtland

På julemötet den 26 november kommer Karin Alsén att informera om JENGELS' planerade produktion av kvalitetsinriktad, regional litteratur och dessutom sälja årets upplaga av den traditionella kulturtidskriften **Jul i Jämtland** (där Gillets bidrag förhoppningsvis finns med).

d d d d d d d d d d d d d d d

"Julflöje"

Huva härre de kunn flöjk te se om sjulsmässdan. N'far hadd före a' vabbe på ti djupsnöa ätt, n' julgran. Ongan va' som nar oppskruve fjera, a' kvinnfohlte hadd'e åkaft he må spissa a' må te julbada ongan. Julgirlangan ta kreppapper skull hänges opp pyne tatje. Julklappspaketa skull lackes, a' tänk om n'dänn fördärvade julskinka kunn kok färdig nån gång... Ja de va' nänt sa unnela om katta börje på a' vårt he hählv - brydd hella.

Jämtlands-Härjedalens Gille
Skr. Bertil Segerström
Flogstavägen 170
SE-752 72 UPPSALA

*Jämtar och Härjedalingar i Uppsala med omnejd
hälsas välkomna till
Före-jul-kaffe*

*på Café Nyfiket på Gamla Seminariet
lördag den 26 november 2005 kl 13.00!*

Eva Johansson

från Härja-Jämt berättar om Härjedalen.

Kaffe, lussekatt, pepparkaka och glögg bjuds vi på
till en kostnad av 70 kr. Stefan ordnar med jullotteri.

Glöman int' sångboka!

Adressen är Seminariegatan 1. Buss nr 14
med hållplats Fyrisvallsgatan går till Semina-
riet. Det finns gott om parkeringsplatser på
gården.

Hjärtligt VÄLKOMNA!

Anmälan till vår gillevärd Camilla Lundin, tfn 31 55 27 **senast 23 november**